

moralnym bytowaniu człowieka i osobowości etycznej. Celem „etyki rozwoju” jest dostarczenie narzędzia teoretycznego pozwalającego na zobrazowanie rzeczywistości wychowawczej i opiekuńczej (czy też społecznej)”[4].

„Erotyzm etyczny” można rozumieć jako integrujący, to jest oparty na rozwoju zdolności poznawczych i wolitywnych. Erotyzm wtedy jest etyczny, gdy przybliży się do rozwoju zdolności poznawczych i wolitywnych. Moralny wymiar erotyzmu jest „ubrany” w oddziaływanie moralności nacisku. Moralność nacisku porządkuje erotyzm przez zakazy, nakazy, przykazania. „Etyczny erotyzm” przyczynia się do rozwoju osobowości etycznej. Podstawowym odniesieniem nie są normy: nakazy, zakazy, przykazania, ale wartości, przede wszystkim podstawowe: wolność, mądrość, miłość, szczęście, godność osoby. Erotyzm jest jakością, która może być dobrze lub źle spożytkowana, może mieć charakter wartościujący lub dezintegrujący w zależności od odniesienia do wartości nie zaś norm. Mądrość uzasadnia wybór, wolność tworzy przestrzeń wyboru, miłość stanowi przedmiot erotyzmu, szczęście potwierdza jego jakość, godność osoby, jej integrację [5].

Samowychowanie erotyczne winno być oparte na znajomości siebie, specyfiki relacji piciowych, natury erotyzmu i możliwości rozwoju osobowości etycznej. Możliwość pogodzenia tych elementów wymaga estetyki egzystencji, która wyraża się w wytworzeniu swojego sposobu bycia. Spożytkowanie zdolności poznawczych i wolitywnych w samowychowaniu erotycznym powinno prowadzić do doświadczania szczęścia oraz umiejętności przeżywania go z partnerem. Należy też wskazać, że o ile seksualność wyraża się w społecznym formatowaniu i nieuchronnie wiąże się z określoną socjalizacją seksualną, to erotyzm uwalnia się nazywaniu doświadczenia podmiotowego, które prowadzi do subiektywizacji „afrodyzji”. Samowychowanie erotyczne nie może być zastąpione przez socjalizację seksualną (może spowodować życie nie swoim erotyzmem) ani przez edukację seksualną (nie rozwiązuje kwestii estetyki egzystencji, dostarcza jedynie określonej wiedzy) [3].

REFERENCES

1. Pabiasz H., Wychowanie seksualne jako uświadomienie płciowe. W: Pabiasz H., Pabiasz W., Podstawy chrześcijańskiej etyki i pedagogiki seksualnej. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Częstochowa 2000, s. 120-121 (118-145).
2. Augustyn J., Integracja seksualna. Przewodnik w poznaniu i kształtowaniu własnej seksualności. Wydawnictwo WAM. Kraków 2009, s. 5-6.
3. Mroczkowski I., Etos miłosierdzia a wierność małżeńska. Moralne dylematy osób żyjących w związkach niesakramentalnych. Płocki Instytut Wydawniczy. Płock 2017, s. 38.
4. Grzybek G., Etyka rozwoju a wychowanie. Wyd. UR. Rzeszów 2010, s. 12.
5. Grzybek G., Etos i eros. Etyka rozwoju wobec seksualności a samowychowanie. Wyd. UR. Rzeszów 2019 (w druku).

УДК 371.315

Гуцол М.І.

Івано-Франківський національний медичний університет САМОКОНТРОЛЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛАТИНСЬКОЇ ТА ІНОЗЕМНИХ МОВ У МЕДИЧНИХ ЗВО УКРАЇНИ

У статті розглядаються проблеми розвивального навчання, яке поєднує професійну підготовку і особистісний розвиток індивідуальності майбутніх медиків. Когнітивні здібності представлені як основний концепт розвитку особистості в навчанні іноземних мов у вищій медичній школі. Самоконтроль розглядається як компонент когнітивних особливостей студента. Вміння

самооцінки і самокорекції аналізуються в аспекті їх структур і рівнів сформованості

Ключові слова: когнітивний розвиток, іншомовна комунікація, рефлексія, педагогічні технології, мовний портфель

The paper deals with the problem of “the developing education” which unites professional preparation and psychological formation of future doctors. Cognitive abilities are presented as the main substrate, concept of personality development in foreign language teaching at a higher medical school. Self-control is regarded as a component of general cognitive characteristics. The abilities of self-esteem and self-correction are analyzed according to their structures and levels of formation

Key words: cognitive development, foreign language communication, reflection, pedagogical technologies, language portfolio

В статье рассматриваются проблемы развивающего обучения, которое сочетает профессиональную подготовку и личностное развитие индивидуальности будущих медиков. Когнитивные способности представлены как основной концепт развития личности в обучении иностранным языкам в высшей медицинской школе. Самоконтроль рассматривается как компонент когнитивных особенностей студента. Умение самооценки и самокоррекции анализируются в аспекте их структур и уровней сформированности

Ключевые слова: когнитивное развитие, иноязычная коммуникация, рефлексия, педагогические технологии, языковой портфель

Підготовка сучасного фахівця медичних галузей в умовах високого рівня інформатизації суспільства потребує від майбутніх лікарів не тільки ґрунтовної фахової підготовки, а й здатності до креативної діяльності, в основі якої, серед інших факторів, лежить всебічне вдосконалення особистості через розвиток вроджених задатків і формування загальних і спеціальних здібностей в процесі навчання. Гуманізація медичної освіти [8] спрямована на розвиток індивідуальних особливостей студентів, невичерпний потенціал для якого в медичних університетах має іншомовна підготовка. Проблема співвідношення навчання і розвитку завжди визнавалася однією з фундаментальних проблем педагогіки. Вирішення про знання, визначення структур і процесів пізнання як провідного компонента інтелектуального розвитку, перехід пізнання на основі почуттів до мислення на рівні абстракції тощо. При цьому наріжним каменем питання інтелектуального розвитку залишається виділення концепту розвитку, тобто визначення, що стає об'єктом розвитку в іншомовній освіті майбутніх медиків.

Психологічні дослідження у більшості випадків виводять в якості такого концепту когнітивні особливості студентів. І, відповідно, вважається, що процес розвитку являє собою процес утворення і вдосконалення низки когнітивних якостей. Такий процес відбувається в іншомовному навчанні, в ході якого утворюється динамічна система знань, вмінь і навичок, відпрацьовується чітко виражений індивідуальний стиль діяльності та мислення, гнучка система прийомів навчальної і практичної професійної діяльності. Якісна, ґрунтовна освіта дозволяє людині не тільки відтворювати отримані професійні знання, а забезпечує вільне орієнтування в змінених умовах і знаходження продуктивних альтернативних шляхів застосування знань в нових умовах, продукування нестандартних рішень в стандартних ситуаціях. Здібність до такої поведінки вчені відносять до інтелекту. Таким чином, завдання освіти полягає в одночасному засвоєнні фактів, способів діяльності і вдосконаленні когнітивного потенціалу студентів. З психології відомо,

що одним із показників рівня інтелекту визнається довершеність, і перш за все, ступінь структурованості і узагальненість, схематичної побудови світу особистості і рівень відпрацьованості операційних дій в цій змодельованій схемі. Це підводить до висновку, що сукупність знань людини слід розглядати не як суму, а як систему. І головне завдання освітянської діяльності націлене на формування означеної системи і відпрацьовання на її основі когнітивних операцій, які забезпечать ефективну самореалізацію в нових і нестандартних умовах. У традиційному навчанні, під яким розуміють інформаційно-ілюстративне або репродуктивне навчання, головна мета полягає в збільшенні кількості знань і опанованих технологій. Розвиваюче навчання як активно-діяльнісний тип навчальної діяльності, виступає одночасно і як технологія розвитку інтелекту, при цьому програмні знання вважаються і ціллю, й інструментом реалізації цілей, які полягають у збільшенні інтелектуального потенціалу студентів. Безумовно, процес інтелектуальних змін відбувається при будь-якому типі навчання, оскільки за словами Л.С. Виготського, навчання веде за собою розвиток і виступає провідною рушійною силою психічного розвитку студента.

Відмінність полягає в тому, що в традиційному навчанні такий розвиток є стихійний, неконтрольований, а в розвиваючому – процес учіння свідомо націлений на оволодіння знаннями як чітко організованої системи, в межах якої цілеспрямовано формуються когнітивні здібності. Навчальний процес, побудований на засадах розвиваючого навчання враховує і використовує закономірності розвитку, адаптується до рівня розвитку і особливостей студентів, при цьому така навчальна діяльність націлена на розвиток всієї цілісної сукупності якостей особистості. Саме тому з назвою «розвиваюче навчання» деякі науковці і більшість викладачів пов'язують не конкретні системи навчання, а якісну характеристику для означення навчального процесу, в якому надання студентам конкретних знань поєднується з великою увагою до процесу їх інтелектуального розвитку. Проте слід зазначити, що розвиваюче навчання це цілісна педагогічна система, альтернативна традиційній системі освіти. Навчання латинської та іноземної мов в медичних вузах на основі теорії розвиваючого навчання передбачає інтегративність духовного, когнітивного і комунікативного розвитку майбутніх лікарів [9]. Для розвитку особистості студента медичного університету і його здібностей (загальних інтелектуальних і спеціальних – лінгвістичних) нами була розроблена методична концепція, яка враховує специфіку професійно-орієнтованої іншомовної освіти і забезпечує теоретичну й технологічну основу когнітивного розвитку студента та вдосконалення його здібностей до міжкультурного спілкування. Напрями реформування і динаміка процесу вдосконалення навчання іноземних мов у вищій медичній школі переконливо доводять доцільність виведення як провідного поняття «професійно-орієнтована іншомовна освіта», місткість, широта і продуктивність якого є набагато ширшим, ніж поняття «навчання іноземної мови професійного спрямування». Відповідно до основної тенденції сучасного освітнього процесу – особистісно-орієнтованої освітньої парадигми, яка дозволяє найбільш повно реалізувати цілі гуманізації та гуманітаризації вищої технічної освіти, саме розуміння навчання як професійно-орієнтованої освіти дозволяє вирішити складне дидактичне завдання: поєднати знанієво-стандартизований і особистісно варійований компоненти освіти. Таке поєднання визначає головне завдання розвиваючого іншомовного навчання,

оскільки спрямоване на цілісний розвиток особистості студента, розширення його соціально-психологічного і освітнього потенціалу.

На практиці розвиваюче навчання втілюється через низку предметних завдань із зростаючим рівнем складності, які викликають у студентів потребу в оволодінні спеціальними знаннями і навичками, необхідними для пошуку нових способів діяльності. Це обумовлює необхідність розвитку пізнавальної самостійності, пошукових вмінь на високому рівні узагальнення, здатності застосовувати знання в нових ситуаціях, що свідчить про успішну інтеріоризацію знань. Пізнавальна самостійність розглядається науковцями як складна особистісна характеристика студента, головний показник якої полягає у готовності до самостійних дій у здобуванні нових знань без допомоги викладача, до рішення практичних задач в нових ситуаціях, до пошуку раціональних рішень, до творчого використання наявних знань у нестандартних умовах. Особливе значення при цьому має актуалізація раніше засвоєних знань і сформованих способів діяльності для забезпечення подальшого загального особистісного розвитку студентів, до якого відносять самостійність, самоуправління і самоконтроль. Саме в системі розвиваючого навчання передбачається формування у студентів здатності до самостійного засвоєння знань, пошуку істини, саморозвитку, самопізнання, самовиховання, самовдосконалення через розкриття їх творчих та інтелектуальних можливостей. Відповідно зростає значення самоконтролю, як порівняння, зіставлення або співвіднесення навчальних дій із зразком, наданим ззовні. Самоконтроль входить як складова до всіх видів початкової діяльності і здійснюється на всіх етапах її виконання, оскільки розглядається в методиці викладання іноземних мов як складне багатоаспектне явище, динамічна система, утворена взаємопов'язаними компонентами. Складники такої системи, а саме, типи, види і методи, підпорядковані єдиній меті, характеризуються загальними функціями, утворюють єдине ціле. Найбільш розповсюджений – самоконтроль за кінцевим результатом або підсумковий самоконтроль, який базується на порівнянні результату діяльності із заданим зразком. Вважається, що це найпростіша форма самоконтролю, вміння здійснювати який формується ще в школі.

У навчанні іноземної мови таке розуміння підсумкового контролю правомірне на етапі виконання тренувальних некомунікативних, в деяких випадках умовно-комунікативних вправ, де зразок може існувати. Проте у навчанні іншомовного спілкування особливо в діалогічному мовленні, коли на реалізацію комунікативного наміру мовця значною мірою впливає мовленнєва поведінка співрозмовника, самоконтроль за кінцевим результатом не є найпростішою формою контролю, оскільки зразка не існує, а кінцевим результатом виступає ефективність акту іншомовної комунікації. Самоконтроль в такій навчальній діяльності потребує розвитку у студентів складних прогностичних вмінь. Іншою важливою для іншомовного навчання формою самоконтролю, яка потребує спеціального формування, вважається перспективний самоконтроль, що вимагає від студента вміння планувати зіставлення діяльності і своїх можливостей її виконання. Широке розповсюдження має покроковий або поопераційний поточний самоконтроль для корекції навчальної діяльності в ході її виконання. Функціонально даний вид самоконтролю спрямований на виявлення повноти, правильності і послідовності дій. В підсумковому самоконтролі увага студента зосереджена на результаті дії, а поопераційному – на способі виконання дії. В іншомовній підготовці важливе значення має попередній або підготовчий

самоконтроль, який передує виконанню завдання і полягає у виборі лексичних одиниць, граматичних структур, оптимальних з огляду на норми іноземної мови і задану комунікативну ситуацію. Такий самоконтроль дозволяє студентам краще зрозуміти навчальну задачу і прогнозувати потенційні зони труднощів. Як універсальне інтелектуальне вміння, самоконтроль входить в поле когнітивних здібностей студента, яке в практиці навчання мовленнєвої діяльності іноземною мовою виступає як навчальна дія порівняння результату власного виконання навчальної задачі зі смисловим змістом і мовним оформленням відповідного програмного іншомовного матеріалу.

Для формування самоконтролю в іншомовній освіті існують розроблені педагогічні технології навчання студентів спеціальних стратегій оволодіння іншомовним матеріалом в режимі напівавтономної або автономної навчальної діяльності. Складовими таких технологій виступають: 1) різні методики діагностики (переважно тестового характеру) для вимірювання рівня сформованості навичок самоконтролю у студентів; 2) виділення етапів формування у студентів способів самоконтролю; 3) технологія навчання студентів самоконтролю через програмовану організацію змісту дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування». Розкриття змісту кожного способу самоконтролю і мотивація необхідності оволодіння ним; 4) системи тренувальних завдань для оволодіння відповідними стратегіями, які складаються із комплектів, розроблених для різних етапів на основі іншомовного навчального матеріалу, які дозволяють реалізувати поетапне формування способів самоконтролю; 5) технології навчання студентів самоконтролю через спеціальну організацію аудиторної й позааудиторної форми самостійної роботи з елементами дистанційної освіти; 6) методичні розробки для викладачів з планування навчального процесу з урахуванням необхідності розвитку спеціальних стратегій медичної освіти; 7) методичні вказівки для студентів до практичних занять 8) методичні вказівки для студентів для самостійної роботи по організації власної навчальної діяльності з оволодіння іноземної мови професійного спрямування із застосуванням спеціальних навчальних стратегій. Логічним продовженням самоконтролю виступає самооцінка, якій притаманні різні функції, а саме: - регулююча функція; - ретроспективна функція для оцінювання досягнутого; - прогностична функція для оцінювання своїх можливостей для виконання навчальної задачі. Як найбільш складна прогностична функція, самооцінка базується на досягнутому досвіді, спирається на рефлексію, яка в даному випадку проявляється в умінні виокремлювати, структурувати, аналізувати, зіставляти різні факти із ситуацією. Рефлексивний аналіз вважається в педагогічній психології одним із провідних факторів процесу саморегуляції. Оскільки саморегуляція відноситься до загальних здібностей людини, рефлексію розглядають як розумову дію, яка складається з особливих фаз, стадій, операцій. Спочатку на основі рефлексії формуються вміння й навички саморегуляції, які в подальшому втілюються у здатність усвідомлювати цілі, власні дії, способи їх реалізації.

Структурно саморегуляція усвідомленої діяльності, в нашому випадку навчальної діяльності, включає процес цілеутворення, моделювання педагогічних умов, планування, самоаналізу, самоконтролю, самокорекції, самооцінки, здійснення яких уможлиблюється обов'язковим достатнім розвитком рефлексивних здібностей. Відповідно, рефлексивна самооцінка виступає вирішальним фактором активізації механізму саморегуляції та самоуправління студента в навчально-

пізнавальному процесі і має значення узагальненої діяльної здібності. У навчанні іноземних мов рефлексивна самооцінка реалізується на всіх етапах роботи над мовою і мовленням [5]: а) мотиваційний рівень – бажання і налаштованість на самокорекцію мовної і мовленнєвої поведінки; б) когнітивний рівень – наявність певного стандарту самооцінки, сформованого самостійно або за допомогою викладача, впевненість в адекватності даного особистісного стандарту; в) рівень оцінки мовленнєвого продукту – вміння оцінювати його за критеріями особистісного стандарту, усвідомлення обмеженості або точності особистісного стандарту; г) особистісний рівень – усвідомлення досягнутого результату, задоволення реалізацією своїх потреб. Особливістю рефлексивної самооцінки в іншомовному навчанні вважається розгляд її в двох різних вимірах [6]: (1) самооцінка іншомовної комунікативної діяльності (рефлексія на процес використання мови), тобто результат і якість вирішення комунікативних задач під час спілкування в аспекті змісту і мовної форми; і (2) самооцінка процесу оволодіння мовою і мовленням (рефлексія на процес вивчення мови), яка стосується ефективності використаних прийомів, конструктивного характеру діяльності, рівня взаємодії з іншими суб'єктами, ступінь автономії тощо. Формуванню самооцінки в іншомовній освіті майбутніх медиків сприяє застосування Мовного портфелю медика, розробленого на основі Європейського мовного портфелю. Використання мовного портфелю пов'язано з індивідуалізацією навчання, оскільки як особистий документ мовний портфель забезпечує детальну інформацію для відслідковування особистісних траєкторій навчання іноземних мов і самооцінки досягнень кожного студента в полікультурному спілкуванні.

Актуальною залишається проблема об'єктивності контролю і самоконтролю. Організація самокорекції студентами власної навчально-пізнавальної діяльності відбувається через рефлексію отриманих знань, втілення сформованих стратегій і набутого практичного досвіду. В навчальному процесі використовується широкий арсенал прийомів навчання самокорекції студентів: навчальне коментування з боку викладача; парна, групова, командна робота по детекції і корекції типових помилок; складання картотеки типових помилок; виконання тестів із самокорекцією і взаємокорекцією тощо. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студента, базована на здатності регулювати в процесі навчання свої дії у відповідності до усвідомленої мети завдяки способам самостійно осягати знання, виступає головним технологічним компонентом розвиваючого навчання. До того ж швидкий розвиток науки, збільшення обсягу інформації в умовах неможливості збільшення часу на навчання потребує формування у студентів способів самостійної і безперервної освіти. Самоконтроль, самокорекція і самоуправління навчанням, сформовані й побудовані на основі зворотного зв'язку, представляють собою замкнений цикл внутрішнього саморозвитку, характерного для розвиваючого навчання у вищому медичному навчальному закладі України. Підняти рівень самостійної роботи студентів у медичних ВНЗ можна тільки на підставі вивчення діючих у цій галузі взаємозв'язків явищ та закономірностей. Адже організованість, цілеспрямованість і плідність самостійної роботи студентів з навчальними матеріалами визначається факторами фізіологічного, психологічного, методологічного, побутового та суспільного характеру. Комплексне вивчення цих складників може бути запорукою успіху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байденко В.И. Болонский процесс: структурная реформа высшего образования Европы. – М.: Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов; Киев, 2002. – 128 с. – ISBN 5-7563-0206-9.
2. Бухбиндер В.А., Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам. – К.: Вища школа, 1988. – 342 с.
3. Вандер Венде М.К. Болонская декларация: расширение доступности и повышение конкурентоспособности высшего образования в Европе // Высшее образование в Европе. – 2000. – № 3. – Т. XXV. Positionspapier zur Ingenieurausbildung an Technischen Universitäten und Hochschulen (TU/TH) // Интернет: Сайт Берлинского саммита по Болонскому процессу. – Statistische Übersichten zur Studierenden- und Dozentenmobilität.//Redaktion Dr. Siegbert Wuttig, Dr. Bettina Morhard, Marie Johann, Barbara Roßmeißl// DAAD, Nationale Agentur für EU-Hochschulzusammenarbeit, Mai 2008
4. Виготський Л.С. Педагогічна психологія. – М.: Педагогіка, 1991. – 480с.
5. Коряковцева Н.Ф. Проблема содержания самостоятельной работы по иностранному языку в контексте подготовки студента к непрерывному самообразованию (языковой вуз) // Теоретические и экспериментальные исследования в области обучения иностранным языкам в школах и неязыковых вузах. – М., 1993. – С. 36-46. (Тр./МГЛУ, вып. 406).
6. Коряковцева Н.Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык: Пособие для учителей. К., 2002.–176с
7. Олійник Л.Й. Інноваційні технології викладання іноземних мов [Електронний ресурс] // http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm.
8. Саєнко Н.С. Реалізація принципів гуманізації та гуманітаризації медичної освіти у навчанні іноземних мов. Наукові записки. Збірник наукових статей Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова. - 2011, Вип. №93, К. : Вид. НПУ ім.М.П.Драгоманова, С.158-166.
9. Саєнко Н.С. Розвиток когнітивних здібностей студентів у навчанні іноземних мов. Наукові записки: Збірник наукових статей Нац. Ун-ту «Острозька академія» серія «Філологічна». – 2012, Вип. №23 – Острого : Вид. Національний університет «Острозька академія», С. 150-153.

УДК 378.091.321:378.4:61

Дашук А.М., Добржанська Є.І.

Харківський національний медичний університет ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ВИКЛАДАЧІВ МЕДИЧНИХ ЗВО

У статті аналізуються особливості та психолого-педагогічні бар'єри навчання викладачів медичних вузів. Сформульовано умови та завдання навчання слухачів з метою підвищення їх психолого-педагогічної компетентності та саморозвитку.

Ключові слова: *психолого-педагогічна компетентність; психолого-педагогічні бар'єри навчання.*

The article analyzes the peculiarities of psychological and pedagogical barriers in training teachers of medical universities. The conditions and tasks of training are formulated in order to increase psychological and pedagogical competence and self-development.

Keywords: *psychological and pedagogical competence; psychological and pedagogical barriers to learning.*

В статье проанализированы особенности и психолого-педагогические барьеры обучения преподавателей медицинских вузов. Сформулированы условия и задачи обучения с целью повышения психолого-педагогической компетентности и саморазвития.

Ключевые слова: *психолого-педагогическая компетентность; психолого-педагогические барьеры обучения.*